

22 Mart 2001 tarihinde, Orman Bakanlığı tarafından düzenlenen "Türkiye'de Yeşil Kuşak Ağaçlandırmaları ve ODTÜ Atatürk Ormanı Gerçeği" konulu panelde "Kent ve Yeşil" başlığı altında bir konuşmasını esas alarak hazırladığı işlik notundan özgün biçimiyle alınmıştır.

MERSİN

KENTSEL PLANLAMA İŞLİĞİ

KENT MERKEZİ ÇALIŞMA GRUBU NOTLARI

CP 401 (Güz 2000) -Ekim 2000 / Ocak 2001; CP 402 (Bahar 2001) -Mart 2000 / Haziran 2000*

12

KENT ve YEŞİL

Genellikler

İnsan yerleşmeleri (köyler, kentler) doğa, doğal çevre ile zıttır. Çünkü kırsal ya da kentsel yaşam çevreleri, insanın doğaya, doğal yaşama müdahalesinin ürünleridir. İnsan doğanın bir parçasıdır ama, varolabilmek için doğayı, doğal yaşamı değiştirmek, yok edip yerine kendi ürünlerini koymak çabası içindedir. İnsan ürünü olan her şey, bu arada insan yerleşmeleri, yani köyler, kasabalar, yerleşkeler (kampuslar), altyapı projeleri, kentler ve metropoller; ancak doğaya el sürerek, onu değiştirerek, ister istemez doğayı etkileyerek ve ne yazık ki onu bozarak olur. Bu bakımdan önemli olan insanın doğaya müdahale ediş biçimleri ve müdahale sonunda oluşan etkilerin niteliğidir. Kuşkusuz, insanın doğal çevre üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek; büyük, yaygın, kapsamlı ve geri döndülemez müdahalelerden kaçınmak durumundayız. Unutmayınız, "küçük" güzel, "tevazu" erdem¹, "geçicilik, yok oluş" ise kaçınılmazdır². Bu bir zorunluluktur. Bu zorunluluk ise, doğa ve doğal yaşamı görmeyi, bilmeyi ve korumayı bireysel bilincin kökü, kültürün özü, ve insan etkinliklerinin ana unsuru yapmak durumundadır. Yani doğal çevre sevgisi ve bilgisi ile doğal çevreyi koruma bilinci bir gereklilik, insan olmanın gereğidir.³

Kentsel tasarım, planlama ve uygulamaya bir bakıma doğaya müdahale etme bilim ve sanatıdır diyebiliriz. Kentler doğal çevre içinde, ama onu yok ederek, değiştirerek, dönüştürerek var olurlar. Tabii ki, kentsel yaşam çevreleri, birer doğal yaşam çevresi değildir. Ama, kentler doğal çevre ile uyum içinde biçimlenebilir; içlerinde doğal yaşam çevreleri barındırabilirler. Bu bakımdan doğal çevre sevgisi ve bilgisi ile doğal çevreyi koruma bilinci, kentsel planlamanın ana unsuru olmak durumundadır, olmalıdır.

Oysa, kentsel planlamada doğal çevre bilgisi, en kolay, en ucuz dönüştürülecek alanları, yapılaşması en uygun arazi parçalarını tespit etme üzere gündeme gelir. "Doğal eşik" analizleri,

¹ Kuşkusuz, "yerinde tevazu"yu (böbürlenmeye, övünmeye karşı anlamda), kararlılık (adanmışlık, sebat, sürdürme anlamlarında), yararlılık (işe yararak ve işlevsel olmak anlamlarında), yerindelik (uygunluk, uyumluluk anlamlarında), yeterlilik (ihtiyaca yetme; esneklik, ve "azı karar, çoğu zarar" anlamlarında), yaratıcılık (sorun çözücülük, yenilikçilik ve buluşçuluk anlamlarında) ve yalınlık ("less is more" anlamında) gibi insan müdahalelerinde gündeme gelen temel etik değerler arasında sayabiliriz.

² Bkz: GLEICK, James, Kaos, Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları 15, 1995.

³ Atatürk'ün "1930 yılında, bir çınar ağacının tek dalını dahi kesmemek için o yılların teknolojik imkanlarıyla bir binayı (Yalova'daki Köşkü) 4.80 metre kaydırın" çevre bilinci, bu bağlamda etkileyici bir örnektir. Bkz: ÇEVRE BAKANLIĞI, ÇEVRE EĞİTİM VE YAYIN DAİRESİ BAŞKANLIĞI, Yürüyen Köşk, Broşür, Ankara: Çevre Bakanlığı, Çevre ve Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı, 1998.

korunması değil, kaçınılması gereken doğal öğeleri; dikkate alınması gereken engelleri, sınırları belirlemeye dönük yayılma, yerleşme amaçlı analizlerdir. Kentsel planlamada, yerleşme nüfuslarının artması, kentlerin yayılması, altyapıların yaygınlaşması, tarım dışı etkinliklerin çoğalması esas alınır. Yani, kent planları ya da imar planları, kentlere komşu birinci-ikinci sınıf tarım arazilerinin, özel ürün alanlarının (zeytinlikler, bağlar, bahçeler vb), yer altı su düzeylerinin, orman alanlarının, vadilerin, su havzalarının, bataklıkların, doğal yaşam çevrelerinin nasıl korunacaklarını değil, kentin büyümesinde, yayılmasında, yapılaşmasında nasıl kullanılacaklarını belirlemek üzere gündeme gelir. Adı üzerindedir: "imar" yani yapılaşma planı. Öncelik doğal çevrede değildir. Bu bakımdan, eğer Adana, Mersin, Bursa gibi bir çok kent ülkenin en verimli ovaları üzerinde geliyorsa; kıyılar dolduruluyor, bataklıklar kurutuluyor, ormanlar talan ediliyor, portakal bahçeleri, zeytinlikler sökülüyorsa; su havzalarında yerleşmeler biçimlenebiliyorsa, kabahat kentsel planlamada, imar planlarında değil, doğaya saygı duymayan, "imar" ya da yapılaşma ve kullanma dışında amaç gütmeyen ve kentsel yaşam alanlarına müdahale konusunda çevre duyarlı, doğa koruma öncelikli yeni açılımlar, yeni araçlar geliştiremeyen bir toplumun fertleri olarak hepimizdedir.

Bilindiği gibi, kentsel planlamada doğal çevre bilgisi, kentsel yaşam çevresinin kalitesini arttırmak bağlamında da gündeme gelir. Ancak, bu konuda bazı sıkıntılarımız vardır. Herşeyden önce, yüzeysel ve duyarsızdır. Örneğin, kent içindeki doğal öğeleri bir torbaya koyarız. Bir şemsiye kavramımız vardır: "yeşil"! Neredeyse tüm yapılaşmamış alanları, açık alanları, doğal (el değmemiş) olsun olmasın, kamu mülkü olsun olmasın, kamu kullanımına açık olsun olmasın, kullanılsın kullanılsın, "yeşil alan" olarak niteleriz. "Yeşil" deriz, çünkü haritalar üzerinde sözkonusu alanları işaretlerken yeşil tonlarında boya kullanırız. Kuşkusuz, bu alanların renkleri gerçekte farklıdır. Spor alanları nadiren çim kaplıdır. Kurumlara tahsis edilen alanlar çoğunlukla ağaçlandırılmamıştır, betonlaşmış ya da bakımsız parklar ise, çoğunlukla gri veya kahverengidir. Aslında "yeşil", gerçeği yansıtan bir renk olmaktan çok bir özlemdir bizim için. Ayrıca, kentsel planlama süreçlerinin başında, iklim verilerini toplar, güneşle, rüzgarla ilgili bilgiler derleriz. Jeolojik, morfolojik analizler yapar, toprak ve su hakkında var olan bilgileri raporlarımıza koyarız. Sonra, nedense (pek bilmek istemez, üzerinde durmayız) güneşi de, rüzgarı da, toprağı da, suyu da, depremi de, seli de unuttururuz. Ama, "yeşil"? "yeşil"i unutmuyoruz! Kentsel planlamada büyük önem taşır bu şemsiye kavramımız. Goethe "gri teorinin ama yeşil yaşamın rengidir" der. Bizce yeşil, doğanın kağıt üzerindeki rengi, bir plan kararı, bir özlemdir.

Kentsel planlamada "yeşil"le ilgili standartlar vardır. Örneğin, kentlerde kişi başına yedi metrekare olmak üzere planlar hazırlanır. Yönetmelik böyle der. Hoş, 1999 depremlerinden sonra standardımız biraz yükseldi: afet bölgelerinde artık kişi başına 10 metrekare yeşil hesaplanacak, ama "yeşil" nasıl hesaplanacak pek bilmeyiz. Rivayet muhtelifdir. Kimi refüjlerdeki yeşillikleri, kimi spor alanlarını, kimi betonlaşmış parkları, kimi de orman rejiminde ama ağaçsız ya da ağaçlandırılmakta olan alanları, kamu kurum ve kuruluşların bahçelerini hesaba dahil eder. Belediyelerimiz yeşil alan artışlarıyla övünür; beldelerinde kişi başına düşen yeşil alan miktarını nasıl arttırdıklarını, kuşkusuz hesabı nasıl yaptıklarını söylemeden, pankartlarla hemşehrilere duyururlar. Valilikler ise il bazında, bölge bazında kişi başına düşen yeşil alan miktarını (ne anlama geliyorsa?), hesaplamaya çalışır; bu oranı ve artışlarını metrekare cinsinden vatandaşa duyururlar. Pek anlamasak da, görmesek de, kullanmasak da yeşil açısından zenginleştiğimizi sanar mutlu oluruz! Bu arada, betonlaşan parklar, yapılaşan bahçeler, parsellenen tarlalar, ormandan çıkartılan, işgal edilen, yakılan orman alanlarından söz açılmaz tabii ki. Ama, yeşil alanlar hesaplamasına ormanlar, yeşil kuşak orman ağaçlamaları, özel ürün alanları, bağlar bahçeler vb eklenir, illerimiz, kentlerimiz çizelgelerde, haritalar üzerinde yeşilleşirler. Örneğin, Bursa, Ankara, Eskişehir vb kentlerimiz için hazırlanan büyük ölçekli imar planları yeşilden geçilmez...

İnsan yerleşmelerinde yeşil alanlar öncelikle işlevsel açıdan önem taşır. Çocuklar oyun oynar, gençler spor yapar, ihtiyaçlar gezer, dinlenir. Sonra, yeşil, görüntü, gürültü ve kirlilik engelleme;

farklı işlev alanlarını ayırma vb hususlarda da gündeme gelir. Ama yeşil alanların asıl önemi iklim kontrolü hususundadır. Yeşil alanlar ile yapılaşmış alanlar arasındaki ısı farkının yarattığı rüzgar yaşam çevresi kalitesini artırır. Yapılaşmış, betonlaşmış, asfaltlaşmış alanlar çabuk ısınır çabuk soğur. Doğal alanlar ise tersine. Bu fark tıpkı deniz kenarında olduğu gibi sabah ve akşam saatlerinde yerel rüzgar akımları oluşturur. Soğuk hava alttadır. Isındığında yükselir. Yükselen havanın yerini alttan soğuk hava doldurur. Böylece bir hava dolaşımı (sirkülasyonu) oluşur. Bu bakımdan, küçük de olsa, büyük de olsa parkların büyük önemi vardır. Kuşkusuz, kent ölçeğinde hava dolaşımı açısından vadilerin, kent çeperindeki yeşilin yeri bambaşkadır. Soğuk hava, vadi tabanını, yamaçları yalayarak su gibi, kent merkezinde ısınarak yükselen havanın yerini doldurmak üzere dışarıdan içeriye doğru akar. Vadilerin yeşil koridorlar olarak kalmaları, kentlerin çeperinde yeşil alanlar, yeşil kuşaklar oluşturulması bu bakımdan önemlidir. Unutmamak gerekir ki, yeşil alanlar önemli bir iklim kontrol öğesi olarak kalmaz, giderek kent iklimini olumlu yönde değiştirirler. Yapılaşmış, betonlaşmış yani kentsel alanlar ile bitki örtülü kırsal alanlar arasında önemli ısı, nem, yağış, rüzgarlılık vb iklim farkları söz konusudur. Yeşilleştikçe Ankara'da ikliminin değiştiği doğrudur.

Özet olarak kentlerde, kentsel planlamada yeşil alanları a) küçük parklar, b) büyük parklar, c) yeşil koridorlar (su boyları, vadiler, ya da sektörler), d) su toplama havzaları vb geniş ağaçlandırma alanları ve e) yeşil kuşaklar gibi başlıklar altında inceleriz.

Şimdi bu başlıklar altında Ankara örneğini hızla değerlendirelim ve kent ile yeşil bağlamında gündeme gelen temel meseleleri özetlemeye çalışalım.

Ve Ankara'da yeşil.

a) Küçük Parklar: Küçük (5 dönüme kadar) parkların sahibi ilçe belediyeleridir.⁴ Bu parklar genellikle imar planlarıyla belirlenir. Çocuk oyun alanları, mahalle parkları olarak tasarlanırlar. Ama çoğunlukla "parselasyon makas artıkları"dır bunlar. Toplu konut alanlarında ortak yeşil olarak uhdede de bırakılabilirler. Küçük parkların yapımı ve bakımı ilçe belediyelerine ya da ilgili kooperatif veya şirkete aittir. Ancak, unutmayalım: Ankara'nın her tarafı imarlı değildir. Kentin en az yarısı, imarsız, ruhsatsız biçimlenmiş gecekondü alanlarından oluşur⁵. Gecekondü alanlarında pek park yoktur ama gecekondü bahçeleri, gecekondü dokusunu yeşil bir doku yapar. Gecekondü alanları imarsız ve parksızdır ama imarlı alanlardan daha yeşildir! Oysa, bizler gecekondü alanlarının, imar edilmesini, apartmanlaşmasını çözüm olarak görür; kentin bu yeşilini yok etmeyi amaçlarız. 2981 Sayılı Yasa'ya dayanarak hazırlanan ıslah imar planlarına bir bakınız. Sosyal ve teknik altyapı yetersiz, kişi başına düşen yeşil alan oranı kabul edilemez, ancak yapı arsa oranları müteahhitleri memnun eder düzeylerde hep. Bunun üzerine, ilçe belediyelerinin parkları betonlaştırma, amfileştirme merakını koyar; hele hele bir de parkların eninde sonunda birer altyapı (elektrik/trafo, kanal/rögar, tuvalet, su/depo, telefon, idari/muhtarlık kulübesi, bekçi kulübesi, ticar/büfe vb) yatağı haline geldiğini düşünürseniz aslında gecekondü alanlarının değil, ıslah imar planlamasının bir sorun olduğunu görürsünüz...Bana sorarsanız gecekondü alanlarının imar zihniyetli dönüşümü, çevre duyarısız ve apartman türü yapılaşma eğilimlerinin körüklenmesi, orman kesmek, yakmak kadar büyük bir suçtur, günahıdır.

b) Büyük parklar: 3030 sayılı yasa gereği bu parklar Büyükşehir Belediyesinin sorumluluğundadır. Bir bahçe kent olarak planlanmış olan Jensen Ankarasının aynı zamanda yoğun ve büyük yeşil alanı

⁴ Bkz: 3030 Sayılı Yasa

⁵ 1990'larda Ankara BŞ Belediyesi'nin, ilçe belediyelerinin ıslah imar planı çalışmalarını koordine etme çabası sınırsız Ankara'da toplam 13,000 hektar gecekondü alanı hesaplanmıştı.

ları da vardı... Güven Park, Gençlik Parkı, Kurtuluş Parkı vs vs... Zaman içinde bu büyük parklara Sıhhiye Parkı, Altınpark, Dalokay Parkı, Kuşulu Park, Botanik Parkı ve Seğmenler Parkı gibi parklar da eklendi ancak nüfusu 3 milyonu aşan kentte yeterli büyük park olduğunu söylemek mümkün değil. Oysa New York Central, Londra Hyde Park, Paris Vincennes ve ... ormanları parkları; hatta İstanbul Gülhane Parkı, İzmir ve Bursa'nın kültür parkları vardır... kent kimliğini oluşturlar... Ankara'da, başkent Ankara'da kente özgü bir büyük park yoktur... Peki ya AOÇ? Ya AKM. Kentin ortasında bu iki alan, kamu malı olan bu alanlar bakımsızdırlar, kahverengidirler.. AOÇ ne orman ne de çiftliktir. Bir mezbeleliktir.. sahip çıkılması gerekir...

c) Yeşil Koridorlar: Ankara bir çaylar dereler kentidir.. Jansen planında her çay ve dere bir yeşil koridora tekabül eder. Oysa bugün Ankarada çaylar dereler kaybolmuş, vadiler betonlaşmıştır... çaylar dereler kanalizasyon olmuştur... Göllerden başlayarak Ankara çayı ve Karadenize kadar uzanan su sistemini algılamak mümkün değildir... Kavaklıdere'nin kavakları durur ama deresi yollar altından akar gider... vs vs.. Belediyenin Dikmen Vadisi Projesi, Portakal Çiçeği Vadisi İmrahor Vadisi vb proje düşünceleri hep bu gerçekten kaynaklanmıştır....

d) Havzalar: Tuhaftır ama yapay ve doğal gölleriyle Ankara hiç de küçümsemeyecek sayı ve büyüklükte gölleri olan bir kenttir.. Öyle ki Ankara'ya barajlar, göller kenti de diyebiliriz... Baraj ve göllerin su toplama havzaları ise başlangıçta erozyon kontrolü amaçlı olsa bile rekreasyon vb ağaçlandırma potansiyeli taşımaktadır... Ne var, Ankara'nın gölleri birbirlerine yeşil koridorlarla değil, otoyolla bağlanmıştır... Ankara çevre yolu, Ankara'nın su [yollarını], vadiler ve barajlar ve göllerini keserek geçer... Eymir ve Mogan Gölleri arasındaki ekolojik açıdan duyarlı alan bu yolla kesilir... hem de dolgu yapılarak geçilmiştir bu alandan... Göllerimiz vadilerimiz gibi sahipsiz değildir. Eymir Gölü ODTÜ arazisi içinde kalır. Bu göl sahiplenilmiş ve kısıtlı kullanım ile önemli ölçüde korunmuş, güzelleştirilmiştir.. Bu DSİ'nin sorumluluğundaki Çubuk Barajı ve Bayındır Barajı için de söylenebilir... Belediye de Suzusuz Göleti vs'yi ağaçlandırmıştır... Buna karşılık Mogan tam tersi bir örnektir.. bir sahibi yoktur pek çok sahibi vardır.. Ve bu nedenle sahipsiz kalmıştır. Bilindiği gibi Mogan ve Eymir Gölleri Özel Çevre Koruma alanı ilan edilmişlerdir... Ama ne Özel Çevre, ne Valilik, ne Belediye bu gölün etrafını ağaçlandıramamışlardır... ağaçlandıramazlar da çünkü gölün etrafı diğer örneklerin tersine özel mülkiyettedir... özel mülklerin ağaçlandırmaya zorlanması ya da ağaçlandırma ve koruma amaçlı olarak kamulaştırılmaları gerekirken bu alanlarda mülk sahipleri yapılaşmaya zorlamaktadır plancıları....

e) ve Yeşil Kuşak: Kentsel alan içinde mücavir alanları içinde kalan bu alanlar Orman Bakanlığı'na tahsis edilmiş kamu mülkleridir... ama orman olarak tescil edilmişler midir bilinmez... Sahibi Orman Bakanlığı değildir... Kentsel planlamada tek örnek... Ankara... kenti çevreleyen yeşil bir alan anlamında... Ama bunda da yanlış kullanım var... yeşil kuşak yeşil orman anlamına gelmez.. Londra'da yeşil kuşak yapılaşmaya kentin yayılmasına kapalı açık alanlar sistemi anlamında kullanılmaktadır. New Towns Policy bu bağlamda yeşil kuşağı bir kentsel öge değil, bir bölgesel zon olarak değerlendirmektedir.. Bu kavram bize geldiğinde bize özgüleşmiş anlaşılabilir... Kuşkusuz yeşil kuşak büyük bir başarı ancak gecekondular olgusunu düşünmek gerek.. Kenti kuşaklayan bir de gecekondular var. Bu gecekondular ile yeşil kuşak sınırdışı... kamu alanlarının ağaçlandırılmış olması belki ve mutlaka gecekonduların yayılmasını önlemiştir ancak yangınları ve yeşil kuşağın tacizini önleyememiştir... Araya tampon kullanımlar koymak gerekiyor..

Yeşil kuşak ağaçlandırmasında kamu arazileri ele alınmış neden kamulaştırılmamış? Yeşil kuşağın yapılaşmaya yasaklı alan kullanımları tampon kullanımlar ile tahkim edilmiş olması gerekirdi... Ancak Ankara Nazım Plan Bürosu'nun planında gözükken bu alanların ağaçlandırılmış olması büyük bir olaydır...

Kuşkusuz ODTÜ bu sistemin en sağlam taşı... Ve eşsiz bir örnek.. kamu kurumları yeşil kuşak sahiplenmesi... ODTÜ orman yakan yıkan değil tam tersi bir örnek.. orman yapan kampus.. Galiba Kemal Kurdaş'ın asıl hizmeti bu noktada. ODTÜ arazisinin ağaçlandırma hikayesini, sekiz yılda

12 milyon dolayında ağaç dikmenin hikayesini, Kurdaş'ın kaleminden okumak gerek.⁶ 3 Aralık 1961'deki ilk ağaç dikme töreni, Yeşil Türkiye Derneği'nin olumsuzluğu, karma orman kararı, Bartın'dan devşirilen çınarlar, ormanlaştırma yetkisi konusu, İnönü'nün muzipliği, arazide bir kurtla karşılaşma ve 20 Kasım 1969'da Kurdaş'ın allahsızlardık ağaç dikme bayramı anıları etkileyici ve öğretici. Kuşkusuz ODTÜ kampüs anlayışı, süsleme için değil, ormanlaştırmak için ağaçlandırma, diğer kamu kurum ve kuruluş kampüslerine de örnek olmalı. Askerler için söyleyecek sözümüz olamaz. En son örnek Eskişehir yolu üzerindeki Ankara Garnizonu Hatıra Ormanı...Hacettepe, Bilkent ve Başkent Üniversiteleri de ODTÜ'yü örnek aldılar⁷.... almalılar...ODTÜ Ormanı Ağa Han ödülü aldı.. [Birde] flora kitabı var.. ama bu Eskişehir yolu üzerindeki ormanı sadece ağaçlar topluluğu olarak değil bir eko-sistem olarak değerlendirmek gerekir... Bu alanın bakımı, yönetimi önem taşıyor.. Bir doğal alan yönetim birimi oluşturulmalı... kent içi orman yönetimi... milli parklar gibi bir şey?...Sağlıklı ve kendini yenileyebilen bir ekosistem olmuştur ODTÜ Ormanı.... Bozkır eko-sistemi ile çam meşe ardıc eko-sistemi arasında bir geçiş sergiler.... 2 Aralık 1961'de Kemal KURDAŞ ağaçlaması... (Bkz. Kemal Kurdaş'ın anı kitabı).... Tür zenginliği... doğal ayıklama..... Mülkiyet meselesi önem taşıyor.. ormanlar için kamulaştırma... özel orman ama amenajman planı var.. oysa bu planın daha farklı hazırlanması gerekir.... Yönetim... bakım.... Biyolojik çeşitlilik ve çevresel değerlerin korunması esas olmalı.... ekolojik restorasyon örneği.... Kent ormancılığı kavramı.... ODTÜ ormanında 60 bitki ailesi, 250 bitki türü (11'i ağaç) ve 11 endemik bitki türü tespit edilmiş... kır çiçekleri kitabı... başkent'in bitkileri kitabı... ODTÜ ormanının Orta Anadolu restorasyonuna canlı örnek... bitki gen kaynağı, bitki zenginliği is situ ve ex situ doğal habitat içi ve dışı koruma meselesi... Laboratuvar tohum kaynağı... 40 yılın deneyimli ağaçları bu büyük zenginlik.... Yeni bir işletme olmalı... yeni bir amenajman anlayışı sadece el sürmemek değil.... Parçalar arasında bağlantı ve bitki müzesi önerileri yapılabilir. Kemal Kurdaş'ın ODTÜ ağaçlandırmasından çıkardığı sekiz ders⁸ ağaçlandırma çalışmalarında akılda tutmakta yarar var... Yeşil ve kent değil yeşille içiçe geçmiş kent!!! Bahçe kent anlayışı.. vs vs.. Ormanın kullanma koruma dengesi büyük önem taşımakta.. halka kapalı acaba açmalı mı?

Bu kaba değerlendirmeden ortaya bazı temel tartışma konuları çıkıyor. Biraz da bunlara bakalım.

Ne Yapmalı?

Ortaya çıkan temel tartışma konularını dört ana başlık altında özetleyebiliriz: a) sahiplilik, mülkiyet; b) bütünü görmek, c) koruma kullanma dengesi ve d) özel alan yönetimi.

Sahiplilik, Mülkiyet: Benim olan bizim olan meselesi... sahiplenme kültürü.. Bu da sivil toplum kuruluşları ile... aşağıdan yukarı olmalı vs vs.... kamu mülkü özel mülk... orman alanı... ama asıl yapılması gereken öncelikle özelleştirilecek kamu mülklerinin ormanlaştırılması yönünde ağırlık konulmalı... Ağaçlandırma amaçlı kamulaştırmalar gündeme gelebilmeli... ağaçlandırmaya tahsisli kamu mülklerinin talanı önlenmeli... Diğer kamu kuruluşlarının tasarruflarında kamu ormanlarının önceliği esas alınmalı... vs vs

Bütünü görmek: Yeşil kuşak dar bir bakış.. hele hele yeşil kuşak ormanı dar bir bakış olmakta... Bu su havzaları, vb eko-sistem öğeleriyle bütünleştirilebilmelidir. Örneğin, Mogan, Eymir, İmrarhor

⁶ Bkz: Kemal Kurdaş, ODTÜ Yıllarım: Bir Hizmetin Hikayesi, Ankara: METU Press, 1998, Bölüm 5: Ağaçlandırma Çalışmaları ve Çevrenin Düzenlenmesi, s.115-140.

⁷ 1989-1994 Ankara ŞŞBelediyesi İmar Daire Başkanlığı görevim sırasında, kampüs alanlarının ağaçlandırılması bağlamında Sn Doğramacı ve Sn Haberal ile iki ayrı anım vardır. Sn Doğramacı, Bilkent arazisindeki ağaçlandırma alanlarını yeterli buluyor ve 1/5,000 ölçekli imar planında ağaçlandırmaya ayrılmış bir kesimin villalar inşaatına tahsis için plan değişikliği istiyordu. Tabii ki, reddedildi. Buna mukabil, Sn Haberal'a Başkent Üniversitesi için istediğinden kat kat büyük bir alan tahsis edilmesine esas olan nazım plan kararı hızla alındı. Tek koşul vardı: kampüsün ODTÜ örneğinde olduğu gibi ormanlaştırılması!

⁸ Bu dersleri kabaca, a) teraslama, b) yerli ve uzun ömürlü ağaç türleri seçimi, c) kış dikimi, d) dikim yerinin hazırlanması, e) sık dikimi, g) çapalama, bakım, h) sulama, ve i) korumu olarak özetleyebiliriz. Bkz: Kemal Kurdaş, op cit, s. 136-138.

Vadisi ve yeşil kuşak bir bütün olabilmelidir... yeşil kuşak değil yeşil havzalar!!!! Yapılaşma yasağı getirilmiş kuşak olarak düşünülebilir....

İl bazında yeşil kuşak anlayışı bence yanlış... kent bazında bir kavram bu... İl bazında yeşil kuşak fikri bir zorlamadır.. Ancak il bazında da sadece kamu arazilerinin değil, hali arazinin değil, akarsu yatakları, orman kalıntıları çevresinin genişletilmesi.. parçaların bütünleştirilmesi bağlamında çaba gösterilmelidir... Sonunda kuşak çıkar ya da çıkmaz ama mutlaka orman alanlarının genişletilmesi su havzalarının ağaçlandırılması ve bütünleştirilmesi ilkeleri doğrultusunda çalışılmalıdır...

Koruma/kullanma dengesi: Hiçbir şey halka rağmen olamaz olmamalıdır. Bu bakımdan kent yakınındaki ya da uzaktaki ormanların koruma kullanma dengesi içinde kitle kullanımına açılması hususları düşünülmelidir.. Bu ormancılığın, milli parkçılığı ve ağaçlandırma yaklaşımlarının arasında yeni kavramları yeni yaklaşımları gerekli kılacaktır... Burada esas koruma kullanma dengesidir... Dumansız piknik, ihtisaslaşmış özel amaçlı kullanıma açık ormanlar, üretim ormanları vb ayrımlar düşünülebilir...

Yönetim: Alan yönetimi, özel doğal alanların yönetimi yeniden düşünülmeli, aşağıdan yukarı katılımcı sivil toplum örgütlerini de devreye sokan çözümler araştırılmalıdır... İmrahor Vadisi örgütlenme çalışması örneği... "Development Authority"ler kurulabilir... kamu koruma yönetim otoriteleri olabilir... vs vs. Bunun için yeni yasal dayanaklar ya da yeni araçlar gerekebilecektir... herkes bir ucundan tutabilmeli... bir bakanlık sırtına yıkılmamalı sorumluluk.... Konsorsiyum modeli.. Üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum temsilcilerinden oluşan konsorsiyum... vs vs...

Sonuç yerine

Sonuç olarak..., Ankara Türkiye'ye birçok konuda öncü örnek teşkil etmiş. Yeşil kuşak uygulaması, ODTÜ örneği, Kentsel yeşil olan baraj uygulamaları ile.... Umarız, bu deneyimler iyi değerlendirilir ve Ankara AOC ve AKM örnekleri, özel alan yönetim modeli geliştirme ve koruma kullanma dengelerinin oluşturulması bağlamında, sürdürülebilir kentsel doğal çevre yönetimi oluşturma bağlamında da bu böyle olur....

Sanırım bu karalamalar size kent ve yeşil konusunda bazı düşüncelerim hakkında bir fikir verir. Bol yeşillikli tasarımlar dileğiyle!....

Prof Dr R Raci Bademli
27 Mart 2001